

SISÄMINISTERIÖ

31. 03. 2014

INRIKESMINISTERIET

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

1/8

31.3.2014

Sisäministeriölle Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä säilöönottettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain muuttamisesta. Se toimitti lausuntonsa myös maaliskuussa 2012 liittyen lasten säilöönottoa koskevien säännösten muuttamiseen¹. Keskusliitto toistaa aiemman kantansa, jonka mukaan lasten säilöönotto loukkaa vakavasti lapsen oikeuksia. Sitä tulisi selkeästi rajoittaa, ja ilman huoltajaa tulleiden osalta se tulisi kieltää kokonaan.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunnon pääasiallinen sisältö voidaan tiivistää:

- Lasten säilöönoton haitallisuuteen pitää suhtautua vakavasti. Keskusliitto pitää erittäin valitettavana sitä, ettei ilman huoltajaa tulleiden lasten säilöönottoa kielletä.
- Ehdotettujen lakimuutosten ohella tulee myös säilöönoton vaihtoehdot selvittää, kuten hankkeen toimeksiannossa alun perin oli määritelty. Vaihtoehtojen kehittäminen on tärkeää ja oikeusvaltion luonteen mukaista. Lapsiperheiden sijoittaminen vankilanomaiseen yksikköön tulee kieltää.
- Lapsen oikeuksien komitea on ottanut kantaa lasten säilöönottoon. Se suosittaa valtioita välittömästi lopettamaan maahanmuuttoon liittyvään statukseen perustuvan säilöönoton lasten kohdalla.
- Lapsille tulee taata yhdenvertainen kohtelu – myös säilöön otetut lapset ovat ensisijaisesti lapsia. Myös näille lapsille tulee turvata yhdenvertaisesti heille kuuluvat lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset oikeudet.
- Kaikissa viranomaistoimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (LOS 3 artikla). Lapsen edun ensisijaisuuden arviointi tulee tehdä näkyväksi säilöönottopäätöksissä.

¹ Lausuntopyyntö SM072:00/2011.

Taustaa

Lapsen oikeuksien komitea esitti Suomen viimeisimmän määräaikaisraportoinnin yhteydessä huolensa siitä, että turvapaikanhakijalapsia lapsia otetaan säilöön, ja suositti Suomea varmistamaan, että säilöönottoon turvaudutaan heidän kohdallaan vasta viimesijaisena toimenpiteenä, mahdollisimman lyhytaikaisesti, kun muut vaihtoehtoiset toimet eivät ole mahdollisia.²

Säilöön otettavien lasten lukumäärää vähätellään usein Suomessa. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi esitetään Metsälän säilöönottoyksikön tilastoja muutamalta viime vuodelta (s. 4). Ilman huoltajaansa tulleita lapsia on Metsälässä ollut vain muutamia vuotta 2013 lukuun ottamatta. Kokonaiskuvan hahmottaminen lasten säilöönottotilanteesta on kuitenkin hankalaa. Amnestyn Suomen osaston selvityksen mukaan esimerkiksi vuonna 2010 otettiin lapsia säilöön laskentatavasta riippuen vähintään 37 lasta, mahdollisesti 54. Ero johtuu siitä, ettei poliisin tilastosta käynyt ilmi, tarkoittiko 37 lasta vain poliisin pidätystiloihin sijoitettuja, vai oliko mukaan laskettu myös Metsälän säilöönottoyksikössä pidetyt lapset, joita oli 17. Joka tapauksessa vähintään 20 lasta oli näin ollen sijoitettu poliisiputkaan. Tämän lisäksi oli poliisi kirjannut vielä 13 henkilöä, joiden ikä ei ollut tiedossa, joista ainakin osa saattoi olla ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä.³

Keskusliitto toi aiemmassa, vuonna 2012 tehtyyn luonnokseen antamassaan lausunnossa esille seikkoja, jotka liittyvät iänmäärityksen ongelmiin. Tämä liittyy oleellisesti säilöönottoon, sillä esimerkiksi kun poliisi ottaa yleensä kyseenalaistamatta totena jossain muussa EU-maassa tehdyn merkinnän hakijan iästä, **tämä voi johtaa alaikäisen ottamiseen säilöön vaikka poliisin pidätystiloihin**. Vaikka iänmääritystutkimus tehtäisiinkin, ei se anna tarkkaa kronologista ikää. Tutkimustuloksen jälkeen tehty poliisin merkintä iästä jää voimaan, eikä hakijalla ole oikeutta valittaa päätöksestä. **LOS-komitea kehotti Suomea kohtelemaan hakijaa lapsena, jos iästä on epäselvyyttä sekä säättämään mahdollisuudesta hakea muutosta iänmääritystutkimuksen tulokseen.**⁴

Hallitusohjelman tavoite ei toteudu

Keskusliitto jakoi laajan pettymyksen siitä, että eduskunnalle ei annettu valmisteltua ja lausuntokierroksella pääosin kiiteltyä hallituksen esitystä, joka olisi kieltänyt ilman huoltajaa tulleiden lasten säilöönoton, hallitusohjelman mukaisesti.⁵ Koskaan ei saatu riittävää selitystä siihen, mitkä syyt puoltavat lasten säilöönoton jatkamista siitä huolimatta, että kansainväliset valvontaelimet ovat useasti huomauttaneet asiasta, säilöönoton haitallisuudesta lapsille on tutkimustietoa⁶ ja sen rajoit-

² Committee on the Rights of the Child. Concluding Observations: Finland (CRC/C/FIN/CO/4).

³ Amnesty International Suomen osaston lausunto SM:lle 21.6.2012 lausuntopyyntöön SM072:00/2011, s. 2.

⁴ Committee on the Rights of the Child. Concluding Observations: Finland (CRC/C/FIN/CO/4), kohta 60 a.

⁵ Sisäasiainministeriö, Maahanmuutto-osasto. Muutettu asettamispäätös 31.10.2012, (SM072:00/2011).

⁶ Amnesty Internationalin Suomen osasto viittaa muutamiin kansainvälisiin tutkimuksiin lausunnoissaan sisäasiainministeriölle 21.6.2012 ja 21.3.2014 lausuntopyyntöön SM072:00/2011.

tamisesta keskustellaan kansainvälisesti enenevässä määrin, sekä monissa maissa on myös ryhtynyt rajoittamaan säilöönottoa tai kielletty se kokonaan ilman huoltajaa tulleiden kohdalla.

Käsillä oleva hallituksen esitys on vuonna 2012 tehtyä luonnosta heikompi. Valitettavasti hallitusohjelman kirjausta ilman huoltajaa tulleiden lasten säilöönoton kieltämisestä ei aiota toteuttaa. Käsillä oleva luonnos esittää, että ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijalasten (nyk. kansainvälistä suojelua hakevien lasten) säilöönotto kielletään. Sanavalinta on harhaanjohtava ja vaikuttaa tarkoitushakuiselta. Tosiasiassa ollaan rajaamassa vain maahantulon yhteydessä tapahtuvaa, epäselvän identiteetin selvittämiseksi tehtävää säilöönottoa. Luonnoksessa on käytetty tässä yhteydessä termiä turvapaikanhakija vain niihin lapsiin, jotka eivät ole vielä saaneet päätöstä hakemukseensa. Itse tekstissä kuitenkin todetaan, että lapsi on kansainvälisen suojelun hakija vielä senkin jälkeen, kun hän on saanut kielteisen päätöksen (s. 22). Heitä on otettu vähäisessä määrin säilöön tähänkin saakka, sillä suurin osa otetaan säilöön vasta, kun he ovat saaneet kielteisen päätöksen tai heitä ollaan käännyttämässä vastuunmäärittämisasetuksen myötä toiseen EU-maahan⁷.

Säilöönoton vaihtoehtojen kehittäminen ei saa jäädä lakimuutosten jalkoihin

E erityisen huomionarvoista on, että hankkeen tehtävänä oli lainsäädäntömuutosten tekemisen lisäksi selvittää säilöönnotolle vaihtoehtoja.⁸ Vaihtoehtoja ei kuitenkaan ole yli kahden vuoden työskentelyn aikana ilmeisesti selvitetty, vaan asia selvittely jätetään tämän hallituksen esityksen valmistelun jälkeen. Esityksessä annetaan ymmärtää, ettei kansainvälisessä keskustelussa ole tullut esille hyviä vaihtoehtoja jo laissa mainittujen lisäksi (s.20). Säilöönnotosta ja sen vaihtoehtoista on kuitenkin keskusteltu useilla areenoilla, ja asiasta on muun muassa ilmestynyt säilöönnotolle vaihtoehtoja etsivän kansainvälisen koalition julkaisema käsikirja⁹.

Keskusliitto tarkastelee lausunnossaan käsillä olevaa luonnosta erityisesti ulkomaalaislain lapsia koskevien pykälien osalta ja lapsen oikeuksien näkökulmasta. Liitto ilmaisee kuitenkin huolensa myös yleisellä tasolla käsillä olevan luonnoksen vaikutuksista. Muutosehdotuksista saa sellaisen kokonaiskuvan, että käsillä olevien muutosten myötä säilöönottoa ei itse asiassa rajata, vaan sen käyttö pikemminkin laajenee¹⁰ ja olosuhteet voivat muuttua entistä vankilamaisemmiksi. Esitys sisältää paljon yksityiskohtaisia muutoksia, joilla lisätään säilöönottoyksikön valtuuksia liittyen henki-

⁷ Luonnoksessa todetaan, että vain 15 % otettiin säilöön epäselvän henkilöllisyyden ja maahantuloedellytysten selvittämisen perusteella (s.3).

⁸ Sisäasiainministeriö, Maahanmuutto-osasto. Asettamispäätös 16.11.2011, (SM072:00/2011).

⁹ Esim: International Detention Coalition (2011). There are Alternatives. A handbook for preventing unnecessary immigration detention. Introducing CAP: The Community Assessment and Placement model for working with refugees, asylum seekers and irregular migrants. <http://lawministudio.com/idcoalition/wp-content/uploads/2013/08/There-Are-Alternatives.pdf>

tai: Amnesty International (2009). Irregular Migrants and Asylum-Seekers: Alternatives to Immigration Detention. <http://www.amnesty.org/en/library/asset/POL33/001/2009/en/08b817ac-d5ae-4d47-a55c-20c36f7338cf/pol330012009en.pdf>

¹⁰ Luonnoksessa ehdotetaan uusia perusteita säilöönnotolle Ulkomaalaislain 121 §:n muutoksilla. Ulkomaalaislakia ollaan näin ulottamassa rikoksesta epäiltyjen vapaudenmenetykseen ja terrorismin torjuntaan. Ks. tarkemmin Suomen Amnestyn lausunto 21.3.2014s käsillä olevaan ehdotukseen (lausuntopyyntö SM 072:00/2011).

löntarkastuksiin, turvatarkastuksiin, tekniseen valvontaan ja voimankäyttöön. Luonnoksessa todetaankin, että ehdotetut muutokset perustuvat uudistamistarpeisiin, joita yksikön johto on esittänyt yksikön toiminnan sekä työ- ja asukasturvallisuuden parantamiseksi (s.16). On ymmärrettävää, että yksikön johdon toiveita on kuultu – järjestyshäiriöitä ja turvallisuusuhkia tulee torjua. Tämä ei voi kuitenkaan olla ainoa lähtökohta, kun kyseessä on toiminta, joka puuttuu perustavalla tavalla ihmisen perusoikeuksiin.

Keskusliitto huomauttaa, että **liikkumavapauden rajoitus on lähtökohtaisesti erittäin stressaavaa kenelle tahansa**, puhumattakaan henkilöistä, joilla voi olla takanaan hyvin vaikeita kokemuksia ja edessään epävarma tulevaisuus. Järjestyshäiriöt ja turvallisuusuhat nousevat näistä inhimillisistä tekijöistä, ja niiden hallitseminen rajoitustoimenpiteillä ja teknisillä turvaratkaisuilla on lähtökohtaisesti ongelmallista. **Mitä tiukempi kontrolli ja vankilamaisemmat olosuhteet, sen huonommin ihmiset todennäköisesti voivat.**

Kidutuksen vastaisen komitean valtuuskunta oli tarkastuskäynnillään Suomessa vuonna 2008 huolissaan siitä, että säilöönottoyksiköstä puuttuivat järjestelyt psykiatrin tai psykologin säännöllisille käynneille. Komitea ottikin suosituksiinsa, että valtio ryhtyy toimiin varmistaakseen asiakkaille säännölliset psykologin käynnit ja viipymätön pääsy psykiatrille.¹¹ Edellä esitettyyn liittyen keskusliitto painottaa, että säilöönoton vaihtoehtojen etsiminen ja kokeileminen on aivan olennaista ja oikeusvaltion velvollisuus.

Lapsen oikeuksien komitea suosittaa kieltämään lasten säilöönoton

Lapsen oikeuksien sopimuksen (jäljempänä LOS) mukaan lapsen vapaudenriistossa tulee noudattaa lakia ja siihen on turvauduttava vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona (LOS 37/b artikla). Lapsen oikeuksien komitea tarkentaa ilman huoltajaa tulleita koskevassa yleiskommentissaan¹², että vapaudenriistoa ei voida perustella pelkästään lapsen maahanmuuttoon liittyvällä statuksella tai sen puuttumisella eikä sillä, että lapsi on tullut ilman huoltajaansa. Jos lapsen kohdalla joudutaan poikkeuksellisesti muista syistä vapaudenriistoon, tulee olosuhteiden olla lapsen edun mukaisia ja noudattaa täysin LOS 37 artiklaa sekä muita kansainvälisiä velvoitteita.

Kiinnostavaa on, että LOS-komitea on viime aikoina ottanut entistä selkeämmin kantaa lasten säilöönoton kieltämiselle. Vuonna 2012 teeman Day of General Discussion -seminaarissa oli teemana maahanmuuttajalapsen. Komitea muotoili päivän keskustelujen perusteella suosituksiinsa selväsanaisen ja voimakkaan kannan, jonka mukaan säilöönotto pelkästään maassa oleskeluun liittyvän statuksen vuoksi on aina lapsen edun vastaista ja valtioiden on pikaisesti lopetettava lasten säi-

¹¹ Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 20 to 30 April 2008 <http://cpt.coe.int/documents/fin/2009-05-inf-eng.pdf>

¹² General Comment No. 6 (2005). Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin. (CRC/GC/2005/6), kohdat 61-63.

löönotto tällä perusteella: "... States should expeditiously and completely cease the detention of children on the basis of their immigration status." ¹³

Erityisen tärkeää lasten vapaudenriiston kohdalla on, että jos lapsia joudutaan viimesijaisena keinona ottamaan säilöön, heidät pidetään erillään aikuisista (LOS 37/c). Yleiskommentissaan komitea korostaa vielä, että majoitustilat tulee suunnitella erityisesti lapsille sopiviksi ja erilleen aikuisten tiloista. Järjestelyiden päämääränä tulee olla huolenpito eikä vankeus. Lapsilla on oikeus käydä koulua vapaudenriiston aikana, ja heillä on myös oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että alaikäiset saavat riittävästi tietoa oikeuksistaan. Myös nuoria ja oikeudenkäyttöä koskevassa yleiskommentissaan komitea korostaa vaihtoehtoisia menettelyjä vapaudenriistolle: "An effective package of alternatives must be available".¹⁴ Sama yleiskommentti korostaa, että nuorille tulee kehittää laaja kirjo heille soveltuvia toimenpiteitä, joilla voidaan korvata laitoshuolto.¹⁵ Myös YK:n yleiskokouksen vapautensa menettäneiden nuorten suojelemiseksi antamissa ns. Pekingin säännöissä korostetaan vaihtoehtojen etsimistä.¹⁶

Lapsen oikeuksien komitea on useasti ilmaissut sopimusvaltioille huolensa olosuhteista, joissa alaikäisiä vapautensa menettäneitä pidetään. Erityisesti se on kritisoinut tilanteita, joissa alaikäisiä pidetään yhdessä aikuisten kanssa. Myös kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen noudattamista valvova komitea on usein huomauttanut maita siitä, että vapautensa menettäneiden lasten pitäminen erillään aikuisista on ehdoton velvoite, eikä sen rikkominen ole oikeutettua missään olosuhteissa¹⁷.

Lapsen edun ja syrjimättömyyden periaatteet sääntelevät säilöönottoa

Keskusliitto pitää erinomaisena, että 123 pykälän termi alaikäinen ehdotetaan korvattavaksi termillä lapsi. Se on yhdenmukainen YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa, kuten perusteluissa todetaan. Tästä huolimatta Lastensuojelun Keskusliitto pitää lähtökohtaisesti kestävämmänä, että lapset joutuvat vapaudenriiston kohteeksi ulkomaalaisstatuksensa vuoksi. Jos säilöönottoon kui-

¹³ "The detention of a child because of their or their parent's migration status constitutes a child rights violation and always contravenes the principle of the best interests of the child. In this light, States should expeditiously and completely cease the detention of children on the basis of their immigration status." Committee on the Rights of the Child. Report of the 2012 Day of General Discussion the Rights of All Children in the Context of International Migration. Suositukset, kohta 78.

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion2012/ReportDGDChildrenAndMigration2012.pdf>

¹⁴ (General Comment No. 10 (2007). Children's rights in juvenile justice CRC/C/GC/10, 2013. kohta 80.)

¹⁵ "It is, therefore, necessary - as part of a comprehensive policy for juvenile justice - to develop and implement a wide range of measures to ensure that children are dealt with in a manner appropriate to their well-being, and proportionate to both their circumstances and the offence committed. These should include care, guidance and supervision, counselling, probation, foster care, educational and training programmes, and other alternatives to institutional care (art. 40 (4))." (General Comment No. 10 (2007). Children's rights in juvenile justice CRC/C/GC/10, 2013, 23.)

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CRC%2fC%2fGC%2f10&Lang=en

¹⁶ UN Standard Minimum Rules for The Administration Of Juvenile Justice, General Assembly resolution 40/33, 29.11.1985.

¹⁷ KP-oikeuksia koskeva kv yleissopimus art 10 (2 b), Ihmisoikeuskomitean yleiskommentti nro 9, 1982 (HRI/GEN/1/Rev. 8, kohta 2, s. 170–171).

tenkin ryhdytään, tulee sen tapahtua vasta viimesijaisena keinona, kun muut turvaamistoimet perustellusti arvioidaan riittämättömiksi yksilöidysti jokaisen lapsen kohdalla. Lapsen edun periaate, joka on kirjattu ulkomaalaislain 6 §:ään, tulee ulottaa myös säilöönottoa koskeviin pykäliin. Lapsen etu toteutuu silloin, kun hänelle sopimuksessa turvatut oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisenä.¹⁸ Lapsen edun periaate yhdessä syrjinnän kiellon (LOS 2 artikla) kanssa tarkoittaa, **että lasta on kohdeltava aina ensisijaisesti lapsena**, eikä hänen asemansa määriy esimerkiksi hänen maahanmuuttoon liittyvän statusensa kautta.

Keskusliitto totesi lausuessaan edellisestä luonnoksesta, että säilöönoton hyötyä maasta poistamisen täytäntöönpanon varmistamiseksi on punnittava huolellisesti suhteessa lapsen etuun sekä lapsen ja perheen hyvinvointiin. Vapaudenriisto on merkittävä rajoitus ihmis- ja perusoikeuksiin, ja se kohdistuu tässä tapauksessa ihmisiin, jotka eivät ole lähtökohtaisesti syyllistyneet mihinkään rikokseen. Käsillä oleva ehdotus rajaa ilman huoltajaa tulleiden lasten säilöönoton kestoa, mutta ei erittele, **mitkä ovat ne perustelut ja tilanteet, joissa muut turvaamistoimet eivät riitä ja lapsi on välttämätöntä pitää säilössä jopa kuuden vuorokauden ajan**.

Keskusliitto toteaa, että edellisen, vuonna 2012 annetun esitysluonnoksen lapsia koskevaan 122 §:ään oli lisätty kohta, jonka mukaan lapselle tehtäisiin oma päätös säilöönotosta, johon liitettäisiin sosiaalityöntekijän lausunto asiasta. Tähän asti käytäntö on vaihdellut siinä, sisältyykö lapsen päätös vanhemman säilöönottopäätökseen vai tehdäänkö lapselle oma päätös. **Keskusliitto pitää tärkeänä lisätä käsillä olevaan esitykseen 123 a §:ään, että lapselle tehdään oma päätös**, johon kirjataan säilöönoton perusteet, muiden turvaamistojen riittämättömyys sekä se, miten säilöönotto on välttämätöntä perheyhteyden turvaamisen vuoksi samoin kuin miten lapsen etu toteutuu päätöksessä. Vielä kirjataan, että päätökseen liitetään sosiaalityöntekijän lausunto lapsen edusta.

Kuten edellä mainittiin, **säilöönottoyksiköstä on tulossa uusien voimankäyttövälineiden sallimisen myötä entistä vankilamaisempi**. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan lapsia ja lapsiperheitä ei missään nimessä saa sijoittaa tällaiseen yksikköön. **Lapset ja perheet on sijoitettava aina heitä varten tarkoitettuun yksikköön**, ja siinä yksikössä tulee voimankäyttövälineiden käyttö olla kielletty, ja voimankäyttö muutoinkin erittäin tarkoin rajattu. **Tämä tulee kirjata lain tasolle**.

Keskusliitto ehdottaa myös, että **lasten sijoittaminen poliisin pidätystiloihin on kiellettävä ehdotettua sanamuotoa selvemmin**. Luonnoksen ehdotus ulkomaalaislain 123 a § muotoiluksi on, että säilöön otetun ulkomaalaisen ollessa lapsi on hänet sijoitettava aina säilöönottoyksikköön. Sanamuoto ei kuitenkaan kiellä suoraan lapsiperheiden sijoittamista poliisin tiloihin. Keskusliitto esittää, että pykälään lisätään vahvempi sanamuoto, jonka mukaan lapsiperheitä ei koskaan saa sijoittaa poliisin pidätystiloihin, vaan ainoastaan lapsille ja lapsiperheille erikseen varattuun säilöönottoyksikköön. Vuonna 2012 annetussa luonnoksessa ehdotettiin 123 §:n 5 mom. muutettavaksi: *"Huoltajansa kanssa säilöön otettua lasta ei saa sijoittaa poliisin tai rajavartiolaitoksen pidätystiloihin."*

¹⁸ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration. CRC/C/GC/14. 2013.

Keskusliitto kiinnittää huomiota myös siihen, ettei huoltajansa kanssa olevan lapsen säilöönoton kestoa rajata ja toivoo, että asia otettaisiin vielä tarkasteluun. Kuukausia kestävä säilöönotto ei ole missään tilanteessa eikä olosuhteissa hyväksyttävää.

Säilöönottoyksikön olosuhteet lapsille sopivaksi

Esityksessä korostetaan turvallisuutta, mutta sille ei anneta riittävää sisältöä lasten kannalta. Luonnoksen perusteluosassa ulkomaalaislain 123 a § kohdalla todetaan, että tulevassa yksikössä ”*pyritään tilajärjestelyillä luomaan säilöön otetulle lapselle mahdollisimman turvalliset olosuhteet*” (s. 23). Keskusliitto huomauttaa, että **lapsen oikeuksien sopimuksen** periaatteiden listaaminen yleisperusteluissa ei riitä, vaan sopimuksen **periaatteet on ulotettava läpäisemään koko esitys**. YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen 6 artikla asettaa valtioille veloitteen taata jokaiselle lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset *mahdollisimman täysimääräisinä*. Kaikessa viranomais-toiminnassa on varmistettava, että lapsella on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä turvallisesti täyteen potentiaaliinsa. Tähän liittyy kiinteästi niin oikeus koulutukseen (LOS 28), terveyteen (LOS 24) ja sosiaaliturvaan (LOS 27), kuin oikeus leikkiin ja lepoonkin (LOS 31). Nämä kaikki seikat on turvattava myös säilössä. (Komitea liittää tarkemmin po. oikeuksia vapaudenriiston yhteyteen yleiskommenteissaan, ks. edellä lausunnon s. 4)

Säilöönoton olosuhteet täytyy järjestää niin, ettei loukata syrjimättömyyden periaatetta (LOS 2 artikla). Tätä voi testata esimerkiksi vertaamalla säilöön otettuja nuoriin rikoksenteekijöihin; jälkimäisten majoitus ja hoito tapahtuu lähtökohtaisesti kasvatuksellisista lähtökohdista. Jopa lapsen vankilaan sijoittaminen tapahtuu tänä päivänä lastensuojelulain nojalla¹⁹. On perusteltua vaatia, että ulkomaalaislain nojalla säilöönottoyksikköön majoitetun lapsen palvelut järjestetään niin, ettei loukata lapsen oikeuksia. On tärkeää tarkastella lasten kannalta myös säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annettuun lakiin tehtäviä muutoksia; **järjestyksen ylläpitoon käytettävien rajoitustoimenpiteiden ja teknisen valvonnan käyttöä tulee rajata aikuisiin**.

Metsälän säilöönottoyksikön olosuhteet eivät ole täyttäneet asettuja kansainvälisiä veloitteita. Alaikäisille ja lapsiperheille ei ole osoitettu omia erillisiä tiloja. Erityisen huolestuttavana on pidetty, että samoissa tiloissa lasten kanssa oleskelee myös rikoksista tuomittuja maasta karkotettavia.²⁰ Tämä ei käy ilmi esityksestä, jossa kuvataan säilöönottoyksikössä asukkaina olevan sekä päätöstä odottavia että maasta poistamispäätöksen saaneita (s. 5). Vapaudenriisto sinällään on ihmiselle psyykkisesti kokemus, ja esim. tulossa olevaan palautukseen takaisin lähtömaahan sisältyy monelle stressitekijöitä. Vanhempien kyky huolehtia lapsistaan voi alentua tällaisessa tilanteessa. Lisäksi järjestyshäiriöt ovat arkipäivää säilössä, kuten esityksessäkin käy ilmi (s. 10). Kuten esityksessäkin

¹⁹Lapsen sijoittaminen vankilaan vankeudessa tai tutkintavankeudessa olevan vanhemman luo on tapahtunut maaliskuusta 2010 lähtien vankeus- (767/2005) ja tutkintavankeuslain (768/2005) sijaan lastensuojelulain nojalla.

²⁰ Esim. Annika Parsons (2010). Selvitys lapsen edun toteutumisesta turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskevista päätöksistä. Vähemmistövaltutetu, 68; tai Keskitalo, Vähemmistövaltuutetun toimisto (2011), keskustelumuistio 10.2.2012 kokouksesta, SM072:00/2011, 2.

tuodaan esille, tilanteet ovat ajoittain kärjistyneet niin, että on jouduttu tekemään lastensuojeluilmoitus. Oikeusasiamiehen tarkastuskertomuksessa tuodaan myös esille, että vuonna 2011 tehdyn viiden lastensuojeluilmoituksen takana oli äitien heikko tilanne; epäiltiin äitien jaksamista ja mahdollisuutta huolehtia lapsestaan asianmukaisesti säilöönoton aikana.²¹

Lähtökohdaksi hoito, kasvatusturva ja koulunkäynnin turvaaminen

Käsillä olevassa esityksessä ehdotetaan tilojen, että lasten ja lapsiperheiden säilöönottoa varten avataan erillinen yksikkö Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteyteen. On kysyttävä, muuttuvatko olosuhteet lapsille ja lapsiperheille sopivaksi pelkäämällä sillä, että perustetaan uusi yksikkö maantieteellisesti kauas Metsälän säilöönottoyksiköstä. Syrjäisellä sijainnilla voi olla hakijoiden kannalta haitallisia vaikutuksia. Lapsen oikeuksien komitea toteaa ilman huoltajaa tulleita koskevassa yleiskommentissaan, että majoitustiloja ei tulisi sijoittaa syrjäisille alueille, joissa ei ole mahdollisuuksia hyödyntää kulttuurisesti sopivia yhteisön palveluja eikä saada oikeusapua. Hakijan oikeusturvan, tulkki- ja muiden palveluiden turvaamisen kannalta katsottuna herää kysymys myös siitä, onko tarkoituksenmukaista kuljettaa esim. ilman huoltajaa tulleita käännyttäviä 72 tunniksi syrjäiseen paikkaan, tuntien ajomatkan päähän Helsingistä, josta käännytys todennäköisimmin tapahtuu.

Keskusliitto muistuttaa, että oikeus perusopetukseen on turvattu useissa kansainvälisissä sopimuksissa ja Suomen perustuslaissa.²² Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin on todennut tuoreessa ratkaisussaan lapsen oikeuksien sopimukseen ja Suomen perustuslakiin vedoten, että **jokaisella on oikeus perusopetukseen**. Opetusministeriö vastaa apulaisoikeusasiamiehen kyselyyn, että perusopetuslaki ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa, ja lupaa järjestää opetuksen kaikille Suomessa.²³ Lapsiperheiden säilöönotto on kestänyt pahimmillaan useita kuukausia, ja tällöin lasten koulunkäynnillä olisi merkittävä paitsi sivistyksellinen ulottuvuus myös päivää rytmittävä ja mielen-terveyttä ylläpitävä vaikutus koko perheelle.

Keskusliitto esittää vielä pohdittavaksi, **tulisiko lapsille ja perheille tarkoitetun yksikön sääntelyssä viitata soveltuvin osin lastensuojelulakiin**. On tärkeää, että **yksikköä perustettaessa otetaan lähtökohdaksi lasten hoidon, kasvatuksen ja koulunkäynnin turvaaminen**. Olosuhteet on saatettava mahdollisimman pitkälle vastaamaan huostaan otetun lapsen oloja. Esimerkiksi vastaanottolaissa ryhmäkodin henkilöstön ja siellä hoidettavien lasten määrään sovelletaan lastensuojelulain säännöksiä. Olisi syytä tarkastella, missä määrin säilöönottoyksikössä voitaisiin soveltaa näitä säännöksiä. Säilöönoton vaihtoehtoja pohdittaessa olisi myös syytä hyödyntää olemassa olevia rakenteita ja osaamista tekemällä yhteistyötä lastensuojelun toimijoiden kanssa.

²¹ Metsälän vastaanottokeskuksen/säilöönottoyksikön tarkastus 13.12.2011 (Dnro 4548/3/11).
[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\${APPL}=ereopaa&\\${BASE}=ereopaa&\\${THWIDS}=0.42/1395500262_487477&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?${APPL}=ereopaa&${BASE}=ereopaa&${THWIDS}=0.42/1395500262_487477&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

²² LOS 28 artiklan lisäksi myös esim. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (TSS- sopimus), 1966, 13 artikla.

²³ <http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/pubman/templates/2.htx?id=1022>